

ALVOR OG LATTER: Det ble tid både for alvor og glede under jubileumsmarkeringen på Falstadsenteret lørdag. Her er det (fra venstre) senterleder Tone Jørstad, tidligere falstadvange Mary Aune fra Levanger og Vera Kommisar fra Trondheim, enke etter tidligere falstadvange og auschwitzfange Julius Paltiel.

Holdt tett om angiveri

■ EKNE

Det var både glede og alvor da tidligere falstadvange Mary Aune fra Levanger fortalte sin historie under tiårsmarkeringen for Falstadstiftelsen lørdag.

Svein Helge Falstad
falstad@t-a.no / Tlf. 93 20 22 24

De rundt 200 som besøkte Falstadsenteret lørdag for å få med seg Falstadstiftelsens tiårsmarkering, fikk høre tre tidligere falstadvanger fortelle om hvordan og hvorfor de under krigsårene ble arrestert av tyskerne og ført til Falstad fangeleir.

Mary Aune (84) fra Levanger sentrum fortalte en fengslende historie om hvordan hun ble arrestert og satt til å jobbe på en militærkantone for tyskerne på Heimdal. Hun var ikke glad for jobben og mislikte offiserene hun skulle betjene.

I et ubevoktet øyeblikk klorte hun øyne, distinksjoner og hakekors vekk fra et stort maleri av Adolf Hitler.

Angitt av kollega

Ødeleggelsen av Hitler-maleriet ble raskt oppdaget og lite positivt mottatt.

– Men ingen kunne fortelle hvem som hadde gjort det. Ikke før en kvinnelig kollega fra et annet sted i landet røpet meg.

Historien kom fra Mary Aune selv mens hun ble intervjuet av styreleder for Falstadstiftelsen,

Gudmund Hernes. Før åpen mikrofon foran en lydhør forsamling i storsalen på Falstadsenteret intervjuet han Aune, samt tidligere falstadvanger Per Hjort Albertsen fra Trondheim og Erling Holten fra Trondheim og Bryne.

Tøff tid på Falstad

Etter å ha blitt angitt, ble Aune arrestert og gitt beskjed om at handlingen egentlig medførte dødsstraff. Etter avhør ble hun ført til Volla fengsel i Trondheim, og derfra sendt videre til fangeleiren på Ekne.

På Falstad jobbet hun sammen med flere kvinnelige medfanger i vaskeriet, avsondret fra andre fanger. Selv om hun i intervjuet med Hernes avslørte godt humør og at Falstad-oppholdet ikke bare var alvor, la hun ikke skjul på at uvissheten og angsten for å bli skutt hang over henne hele tiden i leiren.

Særlig de tre siste døgnene før frigjøringen var tøffe. Da var hun stuet sammen med 15 andre kvinner på én celle. De trodde alle at deres tid for retterstedet i Falstadskogen var kommet.

Viste barmhjertighet

Alle 16 overlevde. Tyskerne hadde stengt dem inne for å hindre at de skulle se at det ble gravd opp lik i Falstadskogen og transportert til Falstadberget kai for å bli dumpet i sjøen.

Etter krigen var Aune sterkt psykisk preget av oppholdet på Falstad.

Til Hernes og forsamlingen fortalte Mary Aune at hun etter

krigen ble kalt inn til politiet med beskjed om å fortelle hvem som hadde angitt henne. Hun nektet. Etter flere forsøk ga politiet opp å få Aune til å angi sin egen angiver.

Visste at hun visste

– Jeg fortalte det ikke og har aldri fortalt det. Jeg vet nemlig hvordan det er å være arrestert. Jeg unner ikke noen å oppleve noe lignende, sa hun stille og fikk

umiddelbar og sterk applaus fra salen.

Under intervjuet med Hernes ble Aune ikke spurt om hun har møtt vedkommende i ettertid. Det spørsmålet stilte Trønder-Avisa henne etterpå.

– Ja, jeg møtte henne én gang. Jeg sa ingen ting om angiveriet og det ble ikke samtaleemne. Men jeg vet at hun visste at jeg visste. Det var et elskverdig møte, sier Mary Aune.

■ FAKTA

Stiftelsen Falstadsenteret

- Etablert 21. august 2000.
- Som stiftere står: Nord-Trøndelag fylkeskom., Sør-Trøndelag fylkeskom., Møre- og Romsdal fylkeskommune, Nordland fylkeskom., Grane kom., Levanger kom., NTNUI, Høgskolen i Sør-Trøndelag, HINT, Lærerforbundet, Nidaros Bispedømmeråd, Det Mosaiske Trossamfunn Tr. h., Norsk Folkehjelp, Falstadvangenes forening (fra 2005), samt private bidragsytere.

Svært fornøyd styreleder

EKNE: Tiårsmarkeringen for stiftelsen Falstadsenteret samlet tidligere falstadvanger, pårørende og andre fra både inn- og utland.

Gudmund Hernes (bildet), tidligere utdanningsstatsråd, i dag professor og styreleder for Falstadsenteret, var lørdag svært fornøyd over markeringen av stiftelsens første ti år.

– Det ble en veldig fin markering, men et innsiktsfullt åpningsforedrag av statsråd Tora Aasland og en informativ og bevegende tale av senterets leder, Tone Jørstad, sier Hernes til Trønder-Avisa.

Hernes sto selv for en sentral del av jubileumsmarkeringen med sitt intervju av tre tidligere falstadvanger fra scenen. Alle tre fortalte innsiktsfullt om sine egne opplevelser som førte dem til tysk fangenskap på Falstad.

– Jeg tror det ble et fint innslag. Vi fikk høre hvordan de små tilfældighetene og de små fortellingene vever seg inn i den store fortellingen om siste verdenskrig, sier Hernes som er svært fornøyd med Falstadsenterets utvikling.

– Falstadsenteret er den eneste institusjonen i sitt slag i Norge, og det er viktig at landet har en slik institusjon. Senteret har vist og viser at det fungerer som et nasjonalt senter i et internasjonalt nettverk. Jeg ser fram til de neste ti årene for senteret, der det utvikler seg som en sentral node i et omfattende nettverk for kunnskapsøkning og bevisstgjøring rundt menneskerettigheter.

Tone Jørstad strålte som en sol i går, og fikk honnør og gratulasjoner fra så vel tidligere fanger, statsråd, fylkesmann,

ordfører, styreleder, ansatte og en lang rekke gjester.

– Jubileumsmarkeringen er fin og verdig. Det var morsomt å høre de tre falstadvangene fortelle sine historier, sier Vera Kommisar, enke etter jøde og tidligere falstadvange Julius Paltiel. Paltiel jobbet iherdig i alle år etter krigen med å fortelle sin og de norske jødernes historie fra tysk fangenskap på Falstad og i utryddelsesleiren Auschwitz i Polen.

– Det er synd Julius ikke fikk oppleve dette jubileet. Falstadsenteret utretter så mye bra, og Julius ville satt stor pris på å ha fått være her i dag, sier Kommisar i skyggen av bjørka der tyske fangevoktere fornedret en ung Julius og de andre trondheimssjødene ved å tvinge dem til å kripe og plukke nedfallslov med munnen ...

– Falstadsenteret var veldig viktig for ham, sier hun stille.